Nuomonė dėl mokymo ir produktyvumo

(2005/C 120/13)

2004 m. balandžio 22 d. Europos reikalų ministro p.Atzo Nicolaï laišku Nyderlandai, kaip pirmininkaujanti valstybė, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengtų tiriamąją nuomonę dėl Mokymo ir produktyvumo.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 22 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas - **p.Koryfidis**.

2004 m. spalio 28 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 412-ojoje plenarinėje sesijoje priėmė šią nuomonę 81 nariui balsavus „už“, 1 „prieš“ ir 1 susilaikius.

1. **Nuomonės pagrindas**

1.1 Reaguojant į Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, prašymą EESR komitetui, šios tiriamosios nuomonės turinį lemia tokie dalykai:

— Nyderlandų pirmininkavimo programa, ypač jos skyrius dėl *Socialinės Europos ir jos atvirumo permainoms* ([1]);

— Briuselio Europos Vadovų Tarybos sprendimas ([2]) (2004 m. kovo 25 ir 26 d.) priimti Lisabonos strategijos iššūkius, ypač minėtame sprendime pateiktas raginimas, kad EESRK „išnagrinėtų būdus ir priemones efektyviau įgyvendinti Lisabonos strategiją“ ([3]);

— dvidešimt penkių valstybių narių susitarimo dėl naujos Socialinės politikos darbotvarkės (2006-2010) ([4]) paieška antroje 2004 m. pusėje;

— Lisabonos ir Geteborgo tikslų aptarimas ir įtraukimas į šį susitarimą ([5]);

— su visą gyvenimą trunkančio mokymosi politikos įgyvendinimu susijusių problemų priežasčių ir būdus pagerinti tolesnio mokymo politikos efektyvumą.

1.1.1 Bendras Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, pasiūlytos socialinės politikos ir užimtumo klausimų kontekstas bus aptartas aukšto lygio konferencijoje *„Daugiau žmonių darbinėje veikloje: Europos darbo jėgos potencialo aktyvinimo politika“*, kuri įvyks 2004 m. spalio 25 ir 26 d. Amsterdame.

1.1.2 Šios konferencijos tikslas – aptarti struktūrinius pokyčius, būtinus keturiose politikos srityse ([6]), kartu plečiant dalyvavimą ir išsaugant socialinę sanglaudą.

1.1.3 Galiausiai Nyderlandai, kaip pirmininkaujanti valstybė, paprašė, kad EESRK sutelktų dėmesį į tokius dalykus:

— Kokios yra pagrindinės kliūtys kiekvienoje valstybėje narėje ir visoje ES įgyvendinant nacionalinę ir Bendrijos politiką tolesnio mokymo srityje, ir kaip šias kliūtis būtų galima įveikti?

— Kokie efektyviausi būdai pagerinti visą gyvenimą trunkantį mokymą?

— Kaip atsakomybės skirtingiems mokymo proceso dalyviams (pvz., vyriausybei, socialiniams partneriams, darbuotojams ir darbdaviams) paskirstymas veikia visą gyvenimą trunkančio mokymo organizavimą ir sėkmę? Koks yra efektyviausias būdas paskirstyti vaidmenis bei atsakomybę ir kaip tai galima pasiekti?

2. **Įžanga**

2.1 EESRK labai atsakingai vertina Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, prašymą parengti šią nuomonę, ypač to prašymo turinį ir apimtį, atspindinčią platesnius tikslus ir pagrindines problemas, su kuriomis ES susiduria subalansuotos plėtros, o konkrečiau – užimtumo, produktyvumo ir ekonominio augimo srityje.

([1]) Žr. Nyderlandų pirmininkavimo programą.
([2]) Žr. Pirmininkaujančios valstybės išvadų III skyrių.
([3]) Žr. Šių išvadų 45 punktą.
([4]) Naują Socialinę darbotvarkę Komisija pateiks 2005 m. pirmoje pusėje.
([5]) Lisabonos strategijos tarpinis įvertinimas numatomas pavasario Europos Vadovų Taryboje (2005 m. kovas).
([6]) Nyderlandai, kaip pirmininkaujanti valstybė, paragino įgyvendinti struktūrinę kaitą keturiose politikos srityse: efektyvus santykio darbo darbinės veiklos ir socialinio/šeimos gyvenimo performulavimas; socialinės apsaugos sistemos suaktyvinimas; kaitos darbo vietoje skatinimas; **mokymas ir produktyvumas**.

2.2 Neužmiršdama savo įsipareigojimo akcentuoti Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, iškeltus klausimus, EESRK mano, kad tokį akcentą svarbu įtraukti į platesnę struktūrą ([1]), kurioje būtų nagrinėjami visi klausimai, susiję su bendra ES pažanga atitinkamuose sektoriuose, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

3. **Sąvokų apibrėžimas** ([2])

3.1 Terminas (profesinis) **mokymas** reiškia „iš esmės techninių (individo) žinių ir įgūdžių įgijimą, tobulinimą ar atnaujinimą“.

3.2 **Pradinis švietimas ir mokymas** yra susijęs su pradinių bazinių žinių ir įgūdžių, kuriuos jis panaudos savo pasirinktoje profesijoje, įgijimu. Pradinį švietimą ir mokymą daugelyje valstybių narių papildo **stažuotės**, kurios susieja įvairias mokymosi formas su darbo patirtimi bendrovėse.

3.3 **Visą gyvenimą trunkantis profesinis švietimas ir mokymas/visą gyvenimą trunkantis profesinis tobulinimas** yra susijęs su darbo rinkai ar bendrovei aktualiu mokymusi jau įgytų įgūdžių ir patirties pagrindu, siekiant atnaujinti ir išplėsti žinias bei kompetenciją ir įgyti įgūdžių kitose arba naujose darbo ir veiklos užduočių srityse. Visą gyvenimą trunkantis profesinis švietimas ir mokymas pirmiausiai yra orientuotas į piliečius, gyvenančius aktyvų darbinį gyvenimą, t.y. tiems, kurie turi pradinio išsilavinimo ir mokymo pagrindus (kai kuriais atvejais kaip neaukštos kvalifikacijos darbuotojai be formalaus išsilavinimo) ir kurie turi darbą arba yra registruoti kaip bedarbiai (ir dėl to dalyvauja visą gyvenimą trunkančio mokymo skatinimo programose ar persikvalifikavimo kursuose). Be to, visi norintys gali dalyvauti įvairiose siūlomose bendrosiose ir su darbu susijusiose mokymo programose, kurios yra teikiamos viešai ar privačiai įvairiausiomis mokymosi formomis.

3.4 Europos profesinio mokymo sistemos įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi, esama nemažų skirtumų ir pačiose valstybėse; nes tos sistemos yra nuolat pritaikomos profesinio ir darbinio pasaulio poreikiams. Nuolat iškyla iššūkis rasti tikslų ir tiesiogiai taikomą profesinio mokymo apibrėžimą, tiek interpretacijos, tiek pasirinktos kalbos prasme. Tačiau visuotinai svarbus aspektas – siūlomo profesinio mokymo sudėtis, lyginant mokymo įstaigas ir mokymo bendrovėse struktūras. Situacija gali pasirodyti skirtinga tiek pradinio, tiek visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo atveju, atsižvelgiant į įgūdžių lygį, pramonės sektorių ir darbo sritį. Tas pats taikytina ir siūlomoms mokymo rūšims, kurios gali apimti seminarus, modulius ir įvairios trukmės kursus, taip pat tęstinius su darbu susijusius mokymo kursus. Be to, profesinio mokymo ir kvalifikacijos sistemos, o galiausiai – ir mokymo įstaigos bei darbdaviai, pripažįsta neformalius mokymosi procesus ([3]).

3.5 Terminas **visą gyvenimą trunkantis mokymasis** – tai *„visa mokymosi veikla, vykdoma visą gyvenimą, siekiant gerinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją asmeniniu, pilietiniu, socialiniu ir/arba su darbo susijusiu aspektu“* ([4]). Atsižvelgiant į Lisabonos Vadovų Tarybos išvadas, visą gyvenimą trunkantis mokymasis įgijo ypatingą politinę reikšmę kaip viena iš pagrindinių sąvokų siekiant visuotinai pripažįstamo tikslo – iš esmės atnaujinti Europos mokymo modelį įgyvendinant perėjimą prie žiniomis pagrįstos ekonomikos ir visuomenės ([5]). Siekiant Lisabonos strategijos tikslų itin svarbu tinkamai ir nuosekliai plėtoti bei pertvarkyti dabartinių bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų struktūras, veiklą ir dėstymo bei mokymosi metodus. Atitinkamai naujos kartos Bendrijos veiksmų programos, skirtos bendrajam ir profesiniam švietimui bei mokymui, nuo 2007 m. bus sujungtos į bendrą visą gyvenimą trunkančio mokymosi kategoriją ([6]).

3.5.1 Daugeliu atžvilgiu praktinio, visaapimančio visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybės vis dar nėra užtikrintos, tiek kalbant apie pasiūlos struktūras, prieigos galimybes ir socialinę paklausą, tiek apie bendrame procese dalyvaujančių gyventojų dalį. Europos agentūros CEDEFOP ir ETF padarė daug, kad valstybės narės, įvairios mokymo srityje veikiančios suinteresuotos šalys ir veikiantys asmenys galėtų keistis idėjomis, informacija ir patirtimi ([7]). Tačiau išlieka būtinybė pasiekti keletą svarbių užduočių, tokių kaip:

— kaip visą gyvenimą trunkantis mokymasis galėtų tapti viso mokymosi proceso (oficialaus ir neoficialaus) baze;

([1]) Šis požiūris į problemas – t.y. atskirų dalykų įtraukimas į bendruosius – yra ypač būdingas EESRK darbui. Kaip gerus tokio požiūrio pavyzdžius galima paminėti neseniai parengtas nuomones OL C 110, 2004 4 30 (Hornung-Draus-Greif) ir OL C 117, 2004 4 30 (Ribbe-Ehnmark).

([2]) CEDEFOP leidiniuose pateikiama išsamesnė informacija apie apibrėžimus profesinio švietimo ir mokymo srityje; plg. ypač CEDEFOP glosarijų ir pranešimus apie profesinio mokymo tyrimus ir profesinio rengimo politiką (www.cedefop.eu.int ir www.trainingvillage.gr). Tai papildo nuomonės priedas.

([3]) Dėl apibrėžimo žr. SEC(2000) 1832 (Memorandumas dėl tęstinio mokymosi) ir KOM(2001) 678 galutinis (Europos tęstinio mokymosi teritorijos sukūrimas).

([4]) KOM (2001) 678 galutinis.

([5]) Dėl apibrėžimo žr. SEC(2000) 1832 ir Europos Komisijos komunikatą (1997) „Žinių Europos link“.

([6]) KOM(2004) 156 galutinis.

([7]) Plg. atitinkamus CEDEFOP leidinius bendru pavadinimu „Veikla tęstinio mokymosi srityje“ (www.trainingvillage.gr) ir atitinkamus ETF tyrimus bei pranešimus apie situaciją naujosiose valstybėse narėse ir valstybėse kandidatėse (www.etf.eu.int).

— kaip visą gyvenimą trunkantį mokymąsi būtų galima susieti su žiniomis pagrįstos visuomenės ir ekonomikos kūrimu;

— kaip visą gyvenimą trunkantį mokymąsi būtų galima susieti su tvaria plėtra ir šiuolaikiniais globalizacijos iššūkiais;

— konkrečiau – kaip gyvenimą trunkantis mokymasis gali tapti vietinio produktyvumo, socialinės ir kultūrinės plėtros instrumentu;

— kaip būtų galima išplėtoti Europos gyvenimą trunkančio mokymosi sritį;

— kaip būtų galima pasinaudoti jo rezultatais ir juos įteisinti;

— galiausiai, kaip jį būtų galima finansuoti.

3.5.2 Anksčiau apibūdinto visą gyvenimą trunkančio mokymosi kontekste egzistuoja poreikis iš naujo paskirstyti vaidmenis bei atsakomybę ir nustatyti naują struktūrą, skirtą bendradarbiavimui visais lygiais, ypač vietos lygiu, kuriame, atsižvelgiant į būtinybę siekti Lisabonos strategijos tikslų, būtina užtikrinti valdžios institucijų, socialinių partnerių ir apskritai pilietinės visuomenės aktyvų bendradarbiavimą.

3.6 Formaliai žiūrint, pagal Komisiją, **darbo produktyvumas** ([1]) reiškia darbą, kuris yra reikalingas pagaminti konkretų produkcijos vienetą. Iš makroekonominės perspektyvos darbo produktyvumas yra matuojamas šalies bendruoju vidaus produktu (BVP), tenkančiu aktyviam visuomenės nariui ([2]). Produktyvumo didinimas yra svarbiausias ekonominio augimo šaltinis ([3]).

4. **Europos Sąjungos profesinio mokymo politika**

4.1 Sąjunga, „visiškai gerbdama valstybių narių atsakomybę už profesinio mokymo turinį ir organizavimą, *įgyvendins profesinio mokymo politiką,* kuri parems ir papildys valstybių narių veiksmus“ ([4]).2002 m. priimti Kopenhagos sprendimai pažymi ryškų kokybinį žingsnį šios politikos plėtroje, ir kurie atitinka Lisabonos darbotvarkę dėl bendro švietimo ir profesinio mokymo iki 2010 m. ([5]). Bendras Tarybos ir Komisijos laikinas pranešimas dėl detalios darbo programos dėl tęstinių švietimo ir mokymo sistemų tikslų įgyvendinimo Europoje (2004 m. balandžio mėn.) ([6]) yra dar vienas teigiamas ir kryptingas žingsnis.

4.1.1 Europos CEDEFOP ir ETF agentūros remia profesinio švietimo bei mokymo plėtrą konkrečiai. Ypač jos prisideda prie Europos profesinio mokymo politikos gairių įgyvendinimo tuo tikslu pateikiant, platinant ir keičiantis informacija, patirtimi ir geros praktikos pavyzdžiais, rengdamos užsakytus tyrimus bei ataskaitas ir rengdamos bei analizuodamos atitinkamus tyrimo darbus ir praktinės patirties atvejus. Panašiai Europos informacijos tinklas Eurydice ([7]) susieja sistemas ir bendrųjų švietimo sistemų dalyvius. Šios trys organizacijos konstruktyviai bendradarbiauja, o tokio bendradarbiavimo apimtys nuolat auga, kadangi vis svarbesnis tampa visą gyvenimą trunkantis mokymasis, kuris skatina platesnį bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų bendradarbiavimą ir integraciją.

4.1.2 Leonardo da Vinci programa ([8]) yra skirta įgyvendinti Sąjungos politiką profesinio mokymo srityje. Ji prisideda *„prie žinių Europos kūrimo, plėtodama Europos bendradarbiavimą švietimo ir profesinio mokymo srityje“* ir remia *„valstybių narių visą gyvenimą trunkančio mokymosi politiką ir pastangas formuoti žinias, įgūdžius bei kompetenciją, galinčią skatinti piliečių aktyvumą ir įsidarbinimo galimybes“* ([9]). Valstybės narės yra atsakingos už šios programos įgyvendinimą.

4.1.3 Visą gyvenimą trunkančio mokymosi plėtros ir įgyvendinimo kontekste, išskirtinis dėmesys turi būti kreipiamas į „Grundtvig“ veiklą dabartinėje Socrates II programoje, siejamoje su integruotu mokslo požiūriu į visą suaugusiųjų mokymąsi ([10]).

([1]) Žr. SCADPlus: Productivité: la clé de la compétitivité des économies et des entreprises européennes. Be termino „darbo produktyvumas“ yra vartojami kiti aktualūs terminai, tačiau šiek tiek kitokiomis reikšmėmis. Tai yra šie terminai: ekonomikos produktyvumas, įmonės produktyvumas, nacionalinis produktyvumas, individualus produktyvumas, kapitalo produktyvumas ir t.t.

([2]) Žr. KOM(2002) 262 galutinis (Santrauka) ir SCADPlus: Produktyvumas: Europos ekonomikų ir įmonių konkurencingumo pagrindas

([3]) Plg. COM(2002) 262 galutinis (Santrauka) ir SCADPlus: Produktyvumas: Europos ekonomikų ir įmonių konkurencingumo pagrindas

([4]) Konstitucijos projekto III-183 straipsnis. Sąjungos atsakomybė profesinio mokymo srityje apibrėžiama tokia fraze: „Sąjunga **įgyvendina** profesinio mokymo politiką“. Švietimo srityje atsakomybė apibrėžiama tokia fraze: „Sąjunga **prisideda** prie kokybiško švietimo plėtros ...“.

([5]) http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/copenhagen_declaration_en.pdf

([6]) Žiūrėti: „Švietimas ir mokymas 2010: SVARBIAUSI TARYBOS IR KOMISIJOS PUNKTAI EUROPOS VADOVŲ TARYBAI“(2004/C104/01).

([7]) www.eurydice.org

([8]) Ankstesnės profesinio mokymo programos buvo tokios: Comett (1986 – 1989 m. ir 1990 – 1994 m.), Iris (1988 – 1993 m. ir 1994 – 1998 m.), Petra (1988 – 1991 m. ir 1992 – 1994 m.), Eurotecnet ir Force.

([9]) Tarybos sprendimo dėl Europos Bendrijos profesinio mokymo veiksmų programos (Leonardo da Vinci programa) 1 straipsnio 3 dalis.

([10]) http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/overview_en.html

4.2 Nacionalinės bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemos buvo suformuotos ir išplėtotos iš esmės siekiant patenkinti konkrečius poreikius, kuriuos ilgą laiką atskirų atvejų pagrindu suformavo darbo rinka. Atitinkamai jų plėtra buvo pagrįsta suaktyvėjimo ir sulėtėjimo ciklais, kurie atitiko analogiškus rinkos ciklus. Dėl tos pačios priežasties tarp sistemų esama didelių skirtumų. Dėl šių skirtumų dabar kyla koordinavimo, geriausios praktikos pritaikymo ir abipusio terminų bei sąvokų, vartojamų kiekvienu atveju, supratimo problemų.

4.3 Atitinkamos Europos Sąjungos išlaidos profesiniam mokymui 2004 m. sudarė 194 533 900 eurų, iš kurių 163 mln. eurų buvo skirta Leonardo da Vinci programai. Tuo tarpu išlaidos visų rūšių ir lygių kultūros reikmėms, išskyrus švietimą ir mokymą, sudaro 268 848 500 eurų; bendras Švietimo ir kultūros generalinio direktorato biudžetas yra 783 770 054 eurų, iš 92 370 071 153 eurų bendro Bendrijos biudžeto ([1]).

4.3.1 Šios kuklios, atsižvelgiant į profesinio švietimo ir mokymo ekonominę bei politinę svarbą, biudžeto asignacijų apimtys atsispindi ir valstybių narių lygiu. Visų lygių sprendimų priėmimo proceso svarbiausi dalyviai sutaria, kad siekiant nustatytų tikslų bendros švietimo ir mokymo sektoriui skiriamos lėšos yra nepakankamos.

4.3.2. Be to, būtina pabrėžti, kad ES piliečių, dalyvaujančių pradiniame mokymo procese kvalifikacijai gauti, vidutinis procentas, yra mažas (8,4 %) ([2]). Sąjungos tikslas – iki 2010 m. šį procentą padidinti iki 12,5 % potencialios aktyvios gyventojų dalies (25-64 m. amžiaus grupė) ([3]).

4.4 Efektyvi ir pažangi visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo sistema yra sėkmingo praktinio visą gyvenimą trunkančio mokymosi sistemos įgyvendinimo dalis. Akivaizdu, kad dabartinės sistemos, jų mokymosi procesai ir rezultatai neatitinka nei kiekybinių, nei kokybinių reikalavimų. Šis bendras vertinimas jokiu būdu neatmeta galimybės, kad tam tikrose srityse ir kontekstuose egzistuoja aukštos kokybės ir efektyvaus visą gyvenimą trunkančio profesinio mokymo galimybės. Kaip pavyzdį galima nurodyti konkrečiose įmonėse rengiamus kursus, kuriais siekiama patenkinti konkrečius poreikius; kitas pavyzdys – atskiruose sektoriuose egzistuojančios mokymo galimybės ([4]), kurias parengė Europos socialiniai partneriai arba kurios buvo parengtos kartu su jais.

5. **Europos Sąjungos produktyvumo didinimo politika**

5.1 Visi pastarųjų metų Europos Komisijos pateikti duomenys rodo, kad tendencijos produktyvumo srityje Sąjungoje yra neigiamos. *„XX a. dešimtojo dešimtmečio antroje pusėje, po ilgai trukusio nuosmukio, Jungtinėse Valstijose ėmė augti tiek darbo produktyvumas (vidutiniškai nuo 1,2 % 1990 – 95 m. iki 1,9 % 1995 – 2001 m.), tiek užimtumas (nuo 0,9 % iki 1,3 %). ES darbo produktyvumo augimas sulėtėjo (vidutiniškai nuo 1,9 % pirmoje dešimtmečio pusėje iki 1,2 % 1995 – 2001 m.), tačiau užimtumas smarkiai išaugo (nuo 0,6 % nuosmukio pirmoje dešimtmečio pusėje iki 1,2 % augimo 1995 – 2001 m. “* ([5]).

5.2 Akivaizdu, kad atskirų ES valstybių narių produktyvumo lygis labai skiriasi. Europos Komisija savo komunikate *„Produktyvumas: kelias į Europos ekonomikos ir įmonių konkurencingumą“* ([6]), siekia parodyti šios padėties priežastis ir pasekmes Lisabonos tikslams. Nustačius ir išsiaiškinus egzistuojančius skirtumus tarp valstybių narių, komunikate teigiama: *„ekonominis augimas spartės tik augant produktyvumui. Geresnis įmonių produktyvumas labai priklauso nuo pažangos IKT bei naujovių diegimo srityje ir nuo geresnio darbo jėgos prisitaikymo pramonės poreikiams“* ([7]).

([1]) Bendras Švietimo ir kultūros generalinio direktorato biudžetas sudaro 0,85 % viso Sąjungos biudžeto. Paskirstytos sumos mokymui sudaro 0,25 % bendro Švietimo ir kultūros generalinio direktorato biudžeto ir 0,002 % (0,003 visų kitų rūšių ir lygių švietimui) viso Sąjungos biudžeto (visi skaičiai paimti iš 2004 m.bendro Sąjungos biudžeto).

([2]) Atitinkamame Eurostat tyrime (CVTS 2/Data 1999/EDITION 2002) pateikiami itin svarbūs komentarai dėl kiekybinių ir kokybinių mokymo elementų pasirinktų valstybių narių sektorių lygyje.

([3]) Pirminis Komisijos pasiūlymas buvo toks: *„Iki 2010 m. vidutinis ES dalyvavimo tęstiniame mokymesi lygis turi būti bent 15 % visų suaugusių darbo amžiaus gyventojų (25 – 64 amžiaus grupė) ir nė vienoje šalyje ne mažesnis nei 10 %“*. Šį pasiūlymą Taryba galutinai pataisė 2003 m. gegužės 5 d., kaip nurodyta anksčiau (šaltinis: http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11064.htm).

([4]) Mokymas sektorių lygiu atrodo itin svarbus tarptautinių įgūdžių ir kompetencijos įgijimui. Šio lygio veikiantys asmenys yra arti problemų ir iššūkių, kylančių dėl globalizacijos ir naujų technologijų plėtros, todėl jie gali tinkamai pasiūlyti ir formuluoti sprendimus (Leonardo da Vinci – EAC/11/04, III).

([5]) KOM(2002) 262 galutinis, 2 punktas (antra pastraipa)

([6]) KOM (2002) 262 galutinis

([7]) Plg. http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26027.htm (Išvados).

5.3 EESRK mano, kad didesnis produktyvumas Sąjungoje yra raktas į jos ateitį. Jis taip pat mano, kad visos pastangos didinti produktyvumą turi būti įgyvendinamos Europos socialinio modelio rėmuose ir su jo pagalba. Tokios pastangos turi būti skirtos visiems Europos piliečiams ir jų priimtos; jos turi būti nukreiptos į vidutinio laikotarpio ir ilgalaikę plėtrą, jos turi būti sistemiškos ir suformuluotos derinant žiniomis pagrįstą politiką ir veiksmus. Galiausiai Komitetas yra įsitikinęs, kad socialinių partnerių, apskritai pilietinės visuomenės, ir valdžios organų, ypač vietos lygiu, bendradarbiavimas yra gyvybiškai svarbus siekiant įgyvendinti šias priemones.

6. **Santykis tarp mokymo ir produktyvumo**

6.1 Plačiau kalbant EESRK mano, kad būtina išaiškinti toliau nurodytus dalykus:

— Produktyvumą smarkiai, nors ir nevisiškai, lemia žinios: *„tokie klausimai kaip investicijų lygis, darbo vietos organizavimas, dalyvavimo politika, naujoves skatinančios darbo aplinkos kūrimas, naujos universitetų ir įmonių bendradarbiavimo formos, naujos rizikos kapitalo suteikimo formos – visa tai turi būti platesnio požiūrio į produktyvumą Europos Sąjungoje dalis“*. ([1]) Todėl norint užtikrinti produktyvumo augimą, nepakanka pagerinti mokymo sistemą.

— Šiandienos aplinkybėmis mokymas gali iš tiesų daryti įtaką produktyvumui- taigi konkurencingumui ir Lisabonos tikslų įgyvendinimui- tiek, kiek toks mokymas yra platesnės ir bendresnės švietimo politikos sistemos dalis ([2]). Tokia sistema turi apimti bazinę, tačiau veiksmingą vidinės komunikacijos sistemą (regionų, nacionaliniu ir Bendrijos lygiu); joje turi būti atsižvelgta į įvairias švietimo ir mokymo, kaip visą gyvenimą trunkančio mokymosi sudėtines dalis, formas, o galiausiai, tikslų ir turinio prasme, ji turi būti suformuota ir pritaikyta aplinkai, kuriai būdingas didelis daugiakryptis mobilumas ([3]).

— Produktyvumas ir mokymas turi būti išnagrinėti ir susieti visais lygiais, įskaitant darbo vietos lygį, kuriuo yra priimama dauguma sprendimų dėl finansavimo ir galimybės pasinaudoti TPM (visą gyvenimą trunkančiu profesiniu mokymu). Be to, minėtieji dalykai turi būti išnagrinėti ir susieti bendrai, net jeigu iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad problemos yra atskiros.

— Bet kuriuo atveju itin svarbi Sąjungos parama tiems jos regionams (ypač naujosiose valstybėse narėse), kurie atsilieka plėtojant šiuolaikiškas mokymo formas.

6.2 Atsižvelgiant į tai, pradinio profesinio švietimo bei mokymo sistemos ir iniciatyvos, o juo labiau visą gyvenimą trunkantis profesinis švietimas ir mokymas/profesinis tobulėjimas turėtų būti toliau plėtojami, kad taptų dar efektyvesni negu yra šiandien ([4]).

6.2.1 Norint sukurti modernią sistemą, skirtą atnaujinti žinias, įgūdžius ir kvalifikaciją, būtina visiškai naujai suderinti gaires, žinias, tikslus, veiklos struktūrą ir paskatas. Konkrečiau kalbant, reikalingi tokie dalykai:

— pažintis su naujomis pasaulinėmis tendencijomis (įskaitant planavimo, ekonomines, technologines, kultūrines ir demografines tendencijas);

— tinkamos bendrosios ir specialiosios žinios, susijusios su pasaulio rinkos veikimo pagrindu bei veikimo būdu ir su naujomis pasaulinio politinio bei ekonominio valdymo formomis;

— jautrumas visuomenės poreikiams ir paklausai bei žiniomis paremta ekonomika, vystant naujas, patrauklias ir lanksčias programas;

— suvokimas apie naujas problemas, kurias atskleidžia nauja globali gamybos sistema, ir būtinybė kurti kontrpriemones siekiant jas įveikti;

— naujas konkurencijos, kaip priemonės užtikrinti mobilumą ir naujovių diegimą tiek Sąjungoje, tiek už jos ribų, formos ir struktūros apibrėžimas;

— naujas paskatų dalyvauti mokyme apibrėžimas, ypač nurodant, kaip turėtų būti paskirstyta mokymo sukurta pridėtinė vertė;

— trijų tvarumo sąvokos aspektų suvokimas ir jos diegimas asmeniniame bei kolektyviniame gyvenime ([5]).

([1]) Žr. nuomonės OL C 85, 2003 4 8 (**Sirkeinen-Ehnmark**) 4.4 punktą.

([2]) Žr. OL C 311, 2001 11 7 – ypač 3.4.1. punktą (Koryfidis – Rodriguez Garcia Caro – Rupp).

([3]) Pagrindinė šiandien egzistuojanti Europos profesinio švietimo ir mokymo sistemų problema yra ta, kad jos neatspindi dabartinės situacijos: nors pastaroji yra ypač mobili, minėtosios sistemos paprastai funkcionuoja taip, tarsi situacija būtų visiškai rami.

([4]) Norėdami gauti išsamesnės informacijos, žr.: Europos socialinė statistika: Tęstinio profesinio mokymo apžvalga (CVTS2) **1999 m. duomenys.** Taip pat žiūrėti bendrą Tarybos ir Komisijos tęstinį pranešimą dėl detalios darbo programos dėl tęstinių švietimo ir mokymo sistemų tikslų įgyvendinimo Europoje

([5]) Žr. 7.2.3.

6.2.2 Anksčiau minėtų sąlygų neįmanoma užtikrinti visoms profesinio švietimo formoms ir rūšims, nepaisant to, ar toks mokymas yra visą gyvenimą trunkantis. Tokios sąlygos yra priskirtinos sisteminėms švietimo priemonėms ([1]), kurias veikia keletas tam tikrų aspektų ir kurios yra skirtos (mokymasis + mokymas) ilgalaikėje perspektyvoje sukurti švietimo kultūrą (socializaciją), kurioje žinios yra pagrindinis pažangos veiksnys, o sinergija – efektyvus tvarios plėtros veiksnys.

6.3 Komiteto nuomone, tinkamas atsakymas į pirmuosius du Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, suformuluotus klausimus būtų toks:

6.3.1 Dabartinės Europos profesinio mokymo sistemų pobūdis ir veiklos stilius tiek pradiniame etape, o visą gyvenimą trunkančio mokymo atveju, nevisiškai atitinka žinių visuomenės reikalavimus. Tarp konkrečių problemų, su kuriomis susiduria šios sistemos, galima paminėti tokias:

— ***Bendra orientacija***: sistemos buvo ir tebėra orientuotos spręsti mažai mobilios ekonominės aplinkos problemas.

— ***Veiksmų lygis***: atsižvelgiant į tokią bendrą orientaciją, Europos profesinio švietimo ir mokymo sistemose taip ir nesusiformavo tradicijos integruoti konkrečius dalykus į bendrus dalykus, kaip to reikalauja ekonomikos globalizacija.

— ***Sistemos mobilumas***: sistemų orientacija ir veiksmų lygis stabdo tiek vidinį, tiek išorinį mobilumą naujų idėjų sklaidos, tinklų kūrimo, naujovių puoselėjimo ir politikos, reaguojančios į realias problemas, formavimo srityje.

— ***Kontaktas su šiuolaikinėmis žiniomis***: nepaisant atskirų mokymo personalo narių imlumo ir lankstumo, ankščiau minėtos sistemos ir toliau neleidžia atsižvelgti į pasikeitimus mokslo, technologijų, gamybos ar kuriose nors kitose srityse.

— ***Ryšiai su darbo rinka:*** švietimo ir mokymo sistemos neatitinka darbo rinkos poreikių, kadangi jos retai į savo programą įtraukia naujai atsiradusias specialybes ar platesnius socialinius ir visuomeninius įgūdžius.

— ***Koordinavimas***: daugelyje valstybių narių sistemų koordinavimas yra problematiškas. Tai reiškia, kad kiekviena pradinio ir visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo sistema veikia izoliuotai nuo likusios švietimo sistemos dalies, nuo kitų analogiškų sistemų Europos Sąjungoje ir, žinoma, visiškai izoliuotai nuo aplink ją susidariusios ekonominės ir socialinės situacijos.

6.3.2 Be to, strateginiuose tiksluose, priemonėse ir švietimo praktikoje egzistuoja tam tikros spragos, kurios paralyžiuoja Europos švietimo ir mokymo sistemas. Konkrečiai paminėtini tokie aspektai:

— praktinis visą gyvenimą trunkančio mokymosi įgyvendinimas turi būti vykdomas be atidėliojimų visais politikos ir praktikos lygiais;

— didesnė socialinė sanglauda ir mobilumas yra pagrindiniai Europos švietimo tikslai, kuriems atsakingi subjektai ir veikėjai turi suteikti pirmenybę praktinio įgyvendinimo metu;

— daugelyje mokymo kursų trūksta praktinės veiklos, dėl to kenčia įsidarbinimo galimybės;

— mokymo kursų turinys dažnai yra per daug susiejamas su trumpalaike rinkos situacija, o tai ilgalaikėje perspektyvoje nulemia klaidas, susijusias su darbo rinka.

— dėl nesuderinamų mokymo pažymėjimų bei kvalifikacijos ir dėl nepakankamo užsienio kalbų žinojimo išlieka labai rimtos kliūtys mobilumui tarp valstybių narių.

7. **Problemos ir įvertinimas siekiant didinti Europos produktyvumą**

7.1 Šios pastabos leidžia padaryti labai svarbią išvadą, kad pastangos gerinti produktyvumą Europoje buvo sutelktos į netinkamą sritį netinku laiku. Jos turėjo būti sutelktos į bazinį švietimą ir mokymą, leidžiantį įgyti *svarbiausius įgūdžius* ([2]), kartu akcentuojant ir visą gyvenimą trunkantį mokymąsi ([3]), kuris apibrėžtas anksčiau (3.5 punktas).

([1]) Žr. nuomonę CES 1113/99 – Priedas.

([2]) *Pagrindinė kompetencija*: visumą įgūdžių, kurie papildo bazinius bei bendruosius įgūdžius ir kurie individams suteikia galimybių lengviau įgyti naują kvalifikaciją, prisitaikyti prie kintančių technologinių ir organizacinių kontekstų, ir/arba pasiekti mobilumo darbo rinkoje, įskaitant karjeros raidos būdu (šaltinis: Antrasis pranešimas apie profesinio mokymo tyrimą Europoje – santrauka – CEDEFOP leidinys)

([3]) 2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Taryba į savo Išvadas įtraukė ir tokį teiginį (39 punktas): „Ji taip pat pripažįsta, kad tęstinis mokymasis daro teigiamą poveikį produktyvumui ir darbo jėgos pasiūlai; ji pritaria tam, kad 2005 m. būtų priimta integruota ES programa, o iki 2006 m. priimtos visų valstybinių narių nacionalinės strategijos.“

7.2 Todėl toliau pateikti pasiūlymai, priklausomai nuo jų atsakomybės ribų, susiję su visa švietimo struktūra, yra priskirtini vieningam požiūriui, pagal kurį būtina plati koordinuota kampanija, siekiant visas Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemas kuo greičiau pritaikyti šiandienos sąlygoms, egzistuojančioms Europoje ir visame pasaulyje. Konkrečiai yra siūloma:

7.2.1 ***Visapusiškesnis ir kritiškesnis naujas požiūris į Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei lavinimo sistemų struktūras ir tarpusavio santykius***. Ši peržiūra bus naudinga užtikrinant geresnę komunikaciją ir bendradarbiavimą tarp įvairių lygių švietimo posistemių, kad jos galėtų efektyviai reaguoti į globalizacijos iššūkius ir su ja susijusį mobilumą. Peržiūra bus pagrįsta suvokimu, kad Europa yra globalinis partneris naujų formų pasaulinio politinio ir ekonominio valdymo procesuose.

7.2.1.1 Itin akcentuojama, kad minėtasis naujas požiūris neturi pakenkti klasikiniam humanistiniam Europos švietimo ir kultūrinės tapatybės pobūdžiui. Priešingai, ji turi puoselėti ir skatinti šią ypatybę.

7.2.1.2 Šio naujo kritinio požiūrio kontekste profesinis rengimas neturėtų nei tapti nepriklausomas, nei būti vertinamas izoliuotai. Kaip ir susijusios mokymo sritys – neformalūs ir neoficialūs mokymosi procesai, – jis turi būti įtrauktas į integruotą visą gyvenimą trunkančio mokymosi tinklą. Tai būtų sistema, patenkinanti piliečių poreikius bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo srityje, ir be apribojimų susijusi su didžiu subalansuotos plėtros tikslu.

7.2.2 Antroji EESRK nuostata yra susijusi su Europos perspektyva ir dalyvavimu minėtame Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų naujų struktūrų ir tarpusavio santykių kritiškos peržiūros procese.

7.2.2.1 EESRK mano, kad atsižvelgiant į problemų mastą, jų neatidėliotiną pobūdį, o ypač – į didelius jų sprendimo kaštus, būtina imtis neatidėliotinų veiksmų ir tyrimų Europos lygiu.

7.2.2.2 Tokių veiksmų ir tyrimų tikslas jokiu būdu neturėti būti kokia nors Sąjungos intervencija, susijusi su egzistuojančiomis Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų struktūromis: tokių struktūrų įvairovė yra neįkainojamo gyvybingumo, kurį būtina stiprinti, šaltinis.

7.2.2.3 Siekiant Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemoms pristatyti naująsias sąlygas, tokie veiksmai ir tyrimai galėtų pateikti alternatyvias formas ir geriausios praktikos pavyzdžius, o ypač – bandomąsias iniciatyvas ir naujoviškas programas, kurios padėtų švietimo sistemas pritaikyti prie Lisabonos strategijos tikslų, kitų svarbių Sąjungos tikslų ir metodų, padedančių priartėti prie naujų veiksmingų globalinių žinių, jų siekti, jas išryškinti ir jomis pasinaudoti.

7.2.2.4 Šiame kontekste, o ypač atsižvelgiant į produktyvumą ir į visą, kas su juo susiję, Sąjunga, kaip visada – *acquis communautaire* pagrindu, vaidina atitinkamą vaidmenį, kurį ji turi pabrėžti ir skatinti, ypač vietos ir regionų lygiu.

7.2.2.5 Egzistuoja dar vienas labai svarbus aspektas, susijęs su Sąjungos dalyvavimu Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų naujų struktūrų ir tarpusavio santykių kritiškos peržiūros procese. Toks dalyvavimas gali labai sumažinti susijusius ekonominius kaštus ieškant, nustatant ir skatinant naują geriausią praktiką valstybių narių vardu ir bendradarbiaujant su jomis. Galiausiai pasitelkiant atvirą koordinavimo metodą toks dalyvavimas gali įnešti didesnio mobilumo ir dinamikos į visas pastangas įgyvendinti bendrus tikslus.

7.2.3 ***Trečioji EESRK nuostata yra susijusi su klausimu, kaip mokymosi procesą, kad ir koks jis bebūtų, susieti su subalansuota ekonomine, socialine ir aplinkos politika.*** Ši EESRK nuostata yra pati sudėtingiausia, o tuo pačiu pati apčiuopiamiausia. Ji paremta atitinkama patirtimi ir gali būti vertinama kaip geriausia praktika ([1]).

7.2.3.1 Ši nuostata yra pagrįsta principu, kad sudėtingos problemos, tokios kaip išlikimas ir subalansuota plėtra, produktyvumas, konkurencingumas arba žinių visuomenės realizavimas negali būti išspręstos atsietai nuo kasdienybės, imantis izoliuotų veiksmų ar nuleidžiant sprendimus iš aukščiau. Šių problemų negalima išspręsti atskirai ir fragmentiškai. Jas turi spręsti visuomenė, pasitelkdama integruotus metodus ir individualius bei kolektyvinius įsipareigojimus. Būtent dėl to EESRK pagrindinis pasiūlymas dėl produktyvumo klausimų sprendimo yra nukreiptas už Europos, nacionalinių ir sektorių ribų – į vietinį lygį, į integruotą subalansuotos plėtros politiką, į visų socialinių partnerių ([2]), o plačiau kalbant, – organizuotos pilietinės visuomenės ir vietos valdžios institucijų, bendradarbiavimo formų reikšmingą suaktyvinimą, siekiant įgyvendinti bendrus tikslus ([3]).

([1]) Norėdami gauti išsamesnės informacijos, žr. pridedamą veiksmų planą, skirtą vietinio daugiafunkcinio mokymosi, subalansuotos plėtros ir švietimo centro kūrimui.

([2]) Tipiniu teigiamu pavyzdžiu gali būti 2002 m. kovo mėn. socialinių partnerių prioritetų nustatymas Europos mastu, skatinant įgūdžių ir kvalifikacijų įgyjimą viso gyvenimo metu, kurie turi būti remiami.

([3]) 2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Taryba į savo Išvadas įtraukė ir tokį teiginį (43 punktas):„Parama ir pritarimas permainoms būtinas ne tik vyriausybių lygiu. Siekiant užtikrinti tokią paramą, Europos Vadovų Taryba ragina valstybes nares kurti reformų partnerystes, kurios apimtų socialinius partnerius, pilietinę visuomenę ir valdžios institucija, atsižvelgiant į nacionalines taisykles ir tradicijas“.

7.2.3.2 Žinios, patyrimas ir naujovės pasiūlyme yra išryškinamos kaip vientisa visuma, tinkama bendradarbiauti bei siekti bendrų tikslų ir atstovaujanti didelės svarbos siekį.

7.2.3.3 Siekiant užtikrinti šio pasiūlymo gyvybingumą, kaip pagrindinis veiksnys yra siūloma: paskatos individualiam ir verslo subjektų veiklos tvarumui, pažintis su dabartine veikla pasaulyje ir, kas labai svarbu, – abipusė parama individualioms ir kolektyvinėms plėtros pastangoms.

7.2.3.4 Ideali priemonė plėtojant šį pasiūlymą būtų visą gyvenimą trunkančio mokymosi įstaiga – institucija, kurią būtų galima kurti už dabartinių nelanksčių nacionalinių švietimo ir mokymo sistemų ribų ir kurioje nebūtų poliarizacijos, būdingos pačiai vidinei konkurencinei gamybos sistemai.

7.2.3.5 Bet kuriuo atveju, nepaisant paslaugų, kurias visą gyvenimą trunkantis mokymasis, kaip visapusiška mokymosi ir švietimo sistema, gali suteikti dabar ar ateityje, būtina nedelsiant sukurti (politinio ir socialinio) spaudimo ir paskatų sistemą, kad Europos švietimo ir mokymo sistemos ir toliau [1] siektų suderinti savo tikslus su Lisabonos strategijos tikslais. Šie tikslai, be kita ko, turėtų būti susieti su tokiais dalykais:

— žiniomis pagrįstos ekonomikos, naujos ekonomikos ir globalizuotos rinkos poreikiai;

— darbo rinkos poreikiai, nustatomi ir išplėtojami atsižvelgiant į mokslo ir technologinių galimybių poveikį;

— poreikis skatinti verslumą, produktyvią kolektyvinę dvasią, taip pat tiek naujovių apskritai, tiek naujoviškos gamybinės veiklos konkrečiai socialinį pripažinimą ir įgyvendinimą.

7.2.3.6 Šios paskatos turėtų padėti sukurti palankią ir patrauklią mokymo bei visą gyvenimą trunkančio mokymosi aplinką. Tokia aplinka yra sukuriama pasitelkiant švietimo institucijų – o ypač švietimo institucijų, bendrovių, pilietinės visuomenės ir vietos valdžios institucijų – bendradarbiavimą, skatinantį procedūras ir veiksmus, kurie atitinka Lisabonos strategijos tikslus.

[1] Norėdami gauti išsamesnės informacijos, žr. Graikijos pramonės federacijos tyrimą dėl įmonių poreikių 2005-2007 m., pateiktą birželio mėn. http://www.fgi.org.gr.

8. **Atsakomybės pasiskirstymas ir finansavimo klausimas**

8.1 **Atsakomybės paskirstymas** daugiašaliame procese siekiant bendrų tikslų – ypač globalizacijos kontekste – yra sudėtingas klausimas, apimantis tiek objektyvius, tiek subjektyvius veiksnius. Šie veiksniai yra tokie:

— dalyvaujančios šalys pripažįsta ir priima veiklos struktūrą;

— bendrų tikslų pripažinimas bei priėmimas ir būtinybė juos pasiekti;

— sąlygos, darančios įtaką pažangai ir balansas proceso metu;

— paskatos siekti konkrečių tikslų;

— viso projekto sėkmės tikimybė.

8.1.1 Atsižvelgiant į tai, individų, individų grupių, įmonių ar vietos bendruomenių dalyvavimas pradinio ar visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo – ir netgi visą gyvenimą trunkančio mokymosi – procese priklauso nuo tikslų, priemonių ir paskatų išaiškinimo. Todėl atitinkama atsakomybė tenka ne tik švietimo ir mokymo srityje veikiantiems subjektams. Ji turi politinių bei socialinių pasekmių ir gali būti paskirstyta taip:

8.1.1.1 **Politinė atsakomybė** iš esmės yra susijusi su būtinybe sukurti sklandžią ir skaidrią veiklos struktūrą, atsižvelgiant į ekonominės, socialinės ar bet kokios kitos formos veiklos sąlygas ir apribojimus. Atitinkamos preventyvios politikos parengimas, pasirinktų politinio ir ekonominio valdymo formų sustiprinimas ir tokios politikos finansavimas – visa tai yra politinė atsakomybė.

8.1.1.2 **Pilietinės visuomenės**, **socialinių partnerių** ir **vietos bei regioninių valdžios institucijų** atsakomybė kuriant visapusišką visą gyvenimą trunkančio mokymosi politiką taip pat yra didelė. Ji iš esmės yra susijusi su atsakomybe populiarinti tikslus, būdus ir priemones, skirtas kurti mokymosi aplinką. Tai taip pat yra atsakomybė nustatyti konkrečias bendradarbiavimo rūšis ir reikiamus visaapimančius veiksmus. Galiausiai tai yra atsakomybė apibrėžti ir užtikrinti paskatas dalyvavimui įgyvendinant konkrečią politiką ir veiksmus, kai dėl tokių paskatų susitariama kiekvienu atveju atskirai.

8.1.1.3 **Verslo** atsakomybė turi ekonominį ir socialinį aspektą. Būtent bendrovės privalo apibrėžti galimybių prisiimti tokią atsakomybę sąlygas ir ribas. Be to, bendrovės privalo nuolat įvertinti savo įgūdžių ir žinių poreikius, tiek atskirai, tiek kartu su kitais greta veikiančiais gamintojais rengdamos specializuotas mokymo programas. Žinoma, tai ypač taikytina MVĮ, kurios palaiko glaudesnį ryšį su savo veiklos aplinka ir kurios privalo siekti socialinės ir ekonominės aplinkos, kurioje jos veikia, patarimų ir paramos, kadangi joms sudėtinga pačioms įgyvendinti švietimo veiklą. Tai taip pat atskleidžia socialinės verslo atsakomybės aspektą. Šis aspektas yra dar svarbesnis ekonominės globalizacijos kontekste, tiek siekiant pačių bendrovių, tiek jų socialinės aplinkos gyvybingumo.

8.1.1.4 Galiausiai **individams** tenka įvairi atsakomybė, susijusi su jų dalyvavimu visą gyvenimą trunkančio mokymosi procese. Ji yra susijusi su požiūrių, einamųjų įvykių ir faktų traktavimo, ryšių su mokymusi ir žiniomis pokyčiais, taip pat su gyvenimo būdo apskritai ir laisvalaikio konkrečiai organizavimo ir naudojimo pokyčiais. Todėl, ypač vyresnių dirbančiųjų atveju, individams tenkanti atsakomybė dalyvauti visą gyvenimą trunkančio mokymosi procesuose turi būti derinama su konkrečiais įsipareigojimais ir dar didesnėmis paskatomis. Savaime suprantama, šis įsipareigojimų derinys apima ir tai, kaip individai naudoja savo laisvą laiką, taip pat pridėtinė vertė, kurią sukuria naujovės ir naujosios technologijos.

8.2 **Mokymo finansavimo**, o ypač visą gyvenimą trunkančio mokymosi finansavimo, klausimas taip pat yra sudėtingas.

8.2.1 Pagal Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos 14 straipsnį, kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę į švietimą ir į visą gyvenimą trunkantį profesinį mokymą. Todėl išankstinių sąlygų sukūrimas šioms teisėms garantuoti turi tapti visos visuomenės – visų lygų ir visų subjektų – uždaviniu. Reikiamų lėšų užtikrinimas yra būtina šios užduoties sąlyga.

8.2.2 Tačiau be šio viešojo įsipareigojimo, gyvybingumą iš esmės užtikrins ekonomikos konkurencingumas (ypač nukreiptas į išorę) ir su juo susijęs bendradarbiavimas.

8.2.2.1 Valstybinė atsakomybė už švietimo finansavimą jokiu būdu nepašalina bendros darbdavių ir bendrovių atsakomybės, ypač profesinio mokymo srityje, ir bet kuriuo atveju – atsakomybės už bendrovėse rengiamus kvalifikacijos ir visą gyvenimą trunkančio mokymo kursus, kurių tikslas – ugdyti įgūdžius, naudingus būtent tai įmonei. Bendrovės turi suteikti savo darbuotojams galimybę nuolat mokytis, kad jie sugebėtų prisitaikyti prie technologinių ir organizacinių permainų ir plėtros. Todėl jiems turi būti padedama ir jie turi būti remiami juos skatinant, t.y. sukuriant bendrus fondus ir nustatant mokesčių lengvatas tiek bendrovėms, tiek darbuotojams. Investicijos, skiriamos su konkurencija susijusiam mokymui ir žinių įgijimui, turi būti vertinamos ilgalaikių produktyvių vietos, regioninių, nacionalinių ir sektorių veikėjų ir subjektų partneryščių kontekste. Tokios investicijos neapsiriboja parama viešosioms išlaidoms, apimdamos įvairios kilmės išteklius. Visi išteklių panaudojimo būdai, išlaidos ir veikla kartu prisideda prie ilgalaikio įgūdžių gerinimo proceso. „Nacionalinės ataskaitos atspindi socialinių partnerių naudojamų priemonių, skirtų ištekliams mobilizuoti, įvairovę, kuriomis skatinamos veiksmingos investicijos į visą gyvenimą trunkantį kvalifikacijos kėlimą. Kai kurios priemonės įdiegtos bendradarbiaujant su Europos arba nacionalinėmis valdžios institucijoms (ES lėšų naudojimas, mokesčių lengvatos, naujų fondų kūrimas ir kt.). Kitos priemonės yra konkrečiai skirtos kvalifikacijos kėlimui finansuoti“.

8.2.3 Įgyvendinant pagrindinę viešojo švietimo užduotį, kuri taikoma ir profesinio mokymo srityje, būtinas diferencijuotas požiūris, kai kiekvienas atvejis vertinamas atskirai. Pirmiausiai, tam tikriems ES regionams ir gyventojų grupėms reikalinga speciali ekonominė parama, o antra – ypatingą dėmesį būtina skirti tam tikriems sektoriams ir pramonės šakoms, įskaitant MVĮ. Subjektai, finansuojantys mokymą visais lygiais, turėtų palankiai vertinti naujovių diegimą ir labai jautriai reaguoti į konkrečias veiklos situacijas, ypač MVĮ atžvilgiu. Žinoma, diegiant tokį požiūrį į visą gyvenimą trunkanmokymosi finansavimą, kai vertinamas kiekvienas atvejis atskirai, būtina užtikrinti skaidrumą ir imtis atitinkamų veiksmų reikiamu lygiu, t.y. su socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės sutikimu ir jiems bendradarbiaujant.

8.2.4 EESRK pabrėžia, kad būtina kuo skubiau užtikrinti racionalų išteklių valdymą ryšium su mokymo ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi finansavimu. Tai taikytina tiek tokių išteklių asignavimui, tiek jų investiciniam poveikiui.

8.2.4.1 EESRK siūlo, kad būtų parengta aukšto lygio ataskaita, pagrįsta atitinkamu tyrimu ir apimanti tokiu dalykus:

— finansinių išteklių bei lėšų mokymui ir visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi visais lygiais sąrašas;

— tokių išteklių kokybės įvertinimas;

— įvertinimas, kaip tokie ištekliai dera su oficialiomis mokyklų sistemomis;

— jų investicinio poveikio palyginimas įvertinimas.

8.2.4.2 Šis tyrimas taip pat turėtų atskleisti problemas, kurios šio metu yra nematomos. Jis taip pat padėtų nustatyti geros praktikos pavyzdžius, o tai leistų parengti bendrųjų gairių planą tolesnei mokymo plėtrai, visada turint galvoje visapusiškos visą gyvenimą trunkančio mokymosi sistemos sukūrimo tikslą.

9. **Geriausios praktikos pavyzdys: visapusiškas subalansuotos plėtros procesas vietos lygiu**

9.1 ADEDY – Graikijos valstybės tarnautojų trečiojo lygio profesinė sąjunga – neseniai įgyvendino visą gyvenimą trunkančio mokymosi programą, pavadintą *„Visą gyvenimą trunkantis mokymasis, kaip asmeninė teisė XXI a. Europos socialinio modelio kontekste“*. Ši programa, kurią kofinansavo Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas, buvo vykdoma dvejus metus ir buvo užbaigta 2004 m. sausį; programa įgyvendinta trijuose pasirinktuose geografiškai skirtinguose Graikijos regioniniuose administraciniuose vienetuose (Kozani, Kalamata/Messinia ir Khalkida/Evvia).

9.2 Šia iniciatyva buvo siekiama pagerinti regioninių profesinių sąjungų pareigūnų, o plačiau – pilietinės visuomenės organizacijų regionuose ir vietos valdžios organų narių, suvokimą apie poreikį stiprinti vietines bendradarbiavimo formas Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo srityje, tuo tikslu pasitelkiant visą gyvenimą trunkantį mokymąsi.

9.3 Kalbant apie iniciatyvos rezultatus ([1]), visais trimis atvejais buvo vienbalsiai apibrėžta bendra veiksmų struktūra, kuriai būdingi tokie pagrindiniai bruožai:

— pripažinimas, kad naują politinę, technologinę, socialinę ir kultūrinę veiklos sistemą kasdien formuoja ekonominė globalizacija ir šiuolaikinė technologinė pažanga;

— pripažinimas, kad vietos administracijų ir organizuotos pilietinės visuomenės atstovų bendradarbiavimas vietos lygiu yra pagrindas spręsti veiklos problemas, kurių sukelia naujos sąlygos, ir kartu siekti sutartų konkrečių ir realistiškų subalansuotos plėtros tikslų;

— visą gyvenimą trunkančio mokymosi, kaip subalansuotos plėtros priemonės (ekonomine, socialine ir aplinkos prasme) ir kaip priemonės sukurti bei įgyti patikimas globalines žinias, panaudojimas;

— o šiuo tikslu – Daugiafunkcinio mokymosi, subalansuotos plėtros bei švietimo centro įsteigimas ir veikla tam tikrais atvejais.

10. **Rekomendacijos**

10.1 EESRK, atsižvelgdamas į savo bendresnę nuomonę dėl šiandien egzistuojančios produktyvumo problemos esmės, į savo supratimą apie švietimo bei mokymo ribas, taip pat į savo suvokimą apie tai, ką galima pasiekti šiuo metu, Nyderlandams, kaip pirmininkaujančiai valstybei, tolesnio mokymo klausimu akcentuoja tokius dalykus:

10.1.1 Teoriškai tolesnis mokymas yra skirtas aktyviems suaugusiems žmonėms. Dar vos prieš keletą metų jis sėkmingai patenkino paprastų įgūdžių poreikius, iškylančius tokiu metu ir tokiuose sektoriuose, kuriuose vyko atitinkami technologiniai pasikeitimai. Tuo būdu galima paaiškinti, kodėl ši mokymo forma buvo geriau išplėtota antriniame gamybos sektoriuje.

10.1.2 Dabartinėje ekonominėje situacijoje technologinė ir kitokia plėtra yra spartesnė, akivaizdžiai platesnė ir, kas yra svarbiausia, – visapusiškesnė. Tokios plėtros stebėjimui ir įsisavinimui būtini ne tik įgūdžiai, bet ir *gebėjimai* ([2]). Dėl to tolesnis mokymas, toks koks jis egzistuoja šiandien, yra nepakankamas, o galbūt ir neefektyvus. Jis siekia to, kas jam nebūdinga ir ko nepakanka.

([1]) Paskutinius iniciatyvos rezultatus iš Evvia (Khalkida) regiono rasite priede, (anglų ir graikų kalbomis).

([2]) Gebėjimas: patvirtintas asmens sugebėjimas geriausiu būdu pasinaudoti savo patyrimu, įgūdžiais, kvalifikacija ar žiniomis, siekiant sėkmingai priimti tiek pažįstamas, tiek naujas profesines situacijas ir reikalavimus (šaltinis: Antrasis pranešimas apie profesinio mokymo tyrimą Europoje – santrauka – CEDEFOP leidinys)

10.1.3 Tiek technologinės plėtros tempai, tiek jos mastai apibrėžė šiuolaikinius mokymo reikalavimus, keliamus daug įvairesnio amžiaus ir visų gamybos sektorių darbuotojams. Šiuos reikalavimus buvo mėginama iš dalies patenkinti pasitelkiant anksčiau taikytą mokymo praktiką, tačiau nelabai sėkmingai, kadangi tai nesudarė galimybių patenkinti objektyvius šiuolaikinius poreikius. Kaip išimtį galima paminėti tam tikras socialinių partnerių pastangas atskiruose sektoriuose.

10.1.4 Todėl šiuo metu Europos tolesnio mokymo srityje pasiektas toks etapas, kai gyvybiškai būtina plėtra ir kai šito negalima pasiekti dėl egzistuojančios infrastruktūros, kultūros ir/arba dėl atitinkamos praktikos ir patirties trūkumo.

10.1.5 Norint išspręsti dabartinę situaciją, būtinas naujas požiūris į tokius dalykus:

— ką šiandien reiškia tolesnis mokymas;

— su kuo jis susijęs (amžiaus grupės ir sektoriai);

— kaip jį galima efektyviau išplėtoti;

— kaip jis finansuojamas.

10.1.5.1 Atsakymai į pirmuosius du klausimus yra teoriniai, ir jie jau buvo pateikti Lisabonos darbotvarkės, visą gyvenimą trunkančio mokymosi, žiniomis pagrįstomis visuomenės ir ekonomikos kūrimo kontekste. Tačiau trečias klausimas kol kas lieka neatsakytas. Europos Vadovų Taryba [1] priėmė ne vieną sprendimą, siekdama užtikrinti reikiamos mobilizaciją susijusių (kai kuriais atvejais – labai konkrečių) įsipareigojimų įgyvendinimui, tačiau be didesnių rezultatų.

10.1.6 Siekiant sukurti visos Europos tinklą, kuris apimtų daugelį įmonių, ir užtikrinti darbuotojų mobilumą, profesinėje politikoje būtinas Europos aspektas. Nepaisant ES valstybių narių švietimo sistemų skirtumų, už jas atsakingi asmenys privalo suvokti, kad drauge jos sudaro „mokymo teritoriją“. EESRK ypač svarbūs tokie klausimai:

— tolesnį mokymą, kaip pomokyklinio mokymosi procedūrą, kaip galima greičiau įtraukti į integruotą ES visą gyvenimą trunkančio mokymosi programą [2] Europos mokymo tikslus formulavimo kontekste; tai, atsižvelgiant į atitinkamų šalių atsakomybę, leistų pateikti pasiūlymų dėl nacionalinių profesinio mokymo sistemų reformų, orientuotų į ateitį, kartu atsižvelgiant į įsidarbinimo galimybių skatinimą, pagrindinis anksčiau minėtos programos uždavinys turi būti skatinti Europos visą gyvenimą trunkančio mokymosi dimensiją ir ryšį su profesiniu ugdymu, nuolat atnaujinant žinias;

— užtikrinti minėtos programos veiklos bei kūrybinės sąsajas ir ją įtraukti į pagrindinių subalansuotos plėtros tikslų įgyvendinimą;

— užtikrinti, kad šis ryšys būtų kuo labiau decentralizuotas ir individualizuotas, atsižvelgiant į Europos gaires, atitinkamas nacionalines strategijas, o svarbiausiai, – į pilietinės visuomenės bei valdžios institucijų bendradarbiavimą ir bendradarbiavimą su visu švietimo pasauliu;

— šiuo tikslu kuo plačiau pasitelkti socialinius partnerius, ypač atitinkamas jų bendradarbiavimo sutartis Europos, nacionaliniu, vietos ir sektorių lygiu;

— stiprinti ir kuo plačiau pasinaudoti valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimu iš esmės vietos lygiu;

— mokymo kursų turinį pritaikyti prie tam tikrų naujų specialybių, kurios atitiktų numanomus darbo rinkos poreikius;

— sudaryti visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybes apibrėžiant mokymosi kvalifikacijos, kuri yra geriausia įsidarbinimo garantija, šviečiamuosius tikslus;

— jau vidurinėse mokyklose perduoti ekonomines žinias ir ugdyti visavertę asmenybę, o ypač asmeninę atsakomybę bei pasitikėjimą savimi;

— gerinti įsidarbinimo galimybes per praktinę orientaciją, t.y. per praktiškai aktualų mokymąsi, pvz., įmonėse;

— būtina visais lygiais skatinti užsienio kalbų mokymąsi, siekiant palengvinti mobilumą ir mainus tarp valstybių narių;

---

[1] Tipiškas sakinys pateiktas 2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimo Išvadų 10 punkte: „Europos Vadovų Taryba sutinka, kad šiuo metu svarbiausias klausimas – būtinybė geriau įgyvendinti jau prisiimtus įsipareigojimus“.

[2] Tos pačios Europos Vadovų Tarybos Išvadose pateikiama ir tokia nuostata: „Ji taip pat pripažįsta, kad tęstinis mokymasis daro teigiamą poveikį produktyvumui ir darbo jėgos pasiūlai; ji pritaria tam, kad 2005 m. būtų priimta integruota ES programa, o iki 2006 m. priimtos visų valstybinių narių nacionalinės strategijos“.

— specialiai rengti žmogiškųjų išteklių personalą, ypač vyresnio amžiaus personalą, siekiant užtikrinti firmos ir darbuotojų iniciatyvą, tuo tikslu firmoje inicijuojant pradinio ir visą gyvenimą trunkančio mokymo planus;

— dėti daugiau pastangų siekiant suderinti profesinio mokymo pažymėjimus ir profesinę kvalifikaciją ir užtikrinti tokių pažymėjimų bei kvalifikacijos pripažinimą.

10.1.7 Norint užtikrinti aktyvesnį Europos bendradarbiavimą švietimo srityje, kuriuo siekiama bendrai ir vieningai spręsti vėlavimo įgyvendinant Lisabonos tikslus problemą, visų pirma būtini tokie konkretūs politiniai sprendimai:

— pakankami ištekliai, kurie leistų pasiekti platesnį darbuotojus spektrą ir užtikrinti išsamesnį mokymą;

— reikiamo mokymo personalo paieška Europos mastu;

— šiuolaikiškos mokymo struktūros ir aplinkos suformavimas;

— visų lygių administracijų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės apskritai suvokimas ir aktyvus dalyvavimas;

— vaidmenų ir atsakomybės, tenkančios bet kokiems švietimo iniciatyvų gavėjams, jų tiekėjams, nustatymas ir visų iniciatyvų stebėjimas vietos, nacionaliniu ir Europos lygiu;

— ir, galiausiai, intensyvi mobilizacija siekiant populiarinti visą iniciatyvą ir jos turinio bei tikslų reikšmę.

10.1.8 EESRK nuomone, sudėtingesnės problemos įgyvendinant anksčiau minėtus pasiūlymus, yra susiję su finansavimu ir vietinių pajėgų (valdžios institucijų bei pilietinės visuomenės) pasitelkimu.

10.1.8.1 Savo ankstesnėje nuomonėje EESRK pareiškė, kad „Europos investicijos Lisabonoje nustatytiems tikslams pasiekti neturėtų būti įtraukiamos skaičiuojant valstybės deficitą“. ([1]) EESRK nuomone, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi skirtos lėšos teigiamai paveiktų tiek žiniomis pagrįstos Europos kūrimą, tiek darnią plėtrą.

10.1.8.2 Svarbiausia yra tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis ir subalansuota plėtra, perdavimas į vietos lygį išlaisvintų naują energiją, paskatintų didesnę mobilizaciją ir užtikrintų didesnį proceso skaidrumą.

10.1.8.3 Geriau suderinta, visapusiška ir efektyvi procedūra, skirta formuoti, skatinti ir prižiūrėti Europos sprendimų švietimo srityje įgyvendinimą ir efektyvumą, padėtų pagrindus siekiant smarkiai pagerinti Sąjungos situaciją produktyvumo ir Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo srityje.

10.1.8.4 Galiausiai, tokią pažangą paskatintų geresnis įprastų švietimo veiklos taškų – šeimos, mokyklos, darbo vietos – panaudojimas ir geresnis jų koordinavimas. Toks paskatinimas yra gyvybiškai būtinas siekiant itin svarbaus uždavinio – kad iki 2010 m. Sąjunga taptų dinamiškiausia žiniomis pagrįsta ekonomika pasaulyje.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

([1]) Žr. nuomonės OL C 110, 2004 4 30 (pranešėjas: **p. Florio**) 5 punktą,.